

EDİTÖR: BİROL BULUT

Dünden Bugüne
KIRKLARELİ

EDEBİYAT, DİL VE KÜLTÜR
1. CİLT

Yazı
kitaβevi

DÜNDEN BUGÜNE

KIRKLARELİ

Edebiyat, Dil ve Kültür

T.C. Kırklareli Valiliği Katkılarıyla

DÜN DEN BUGÜ NE
KIRKLARELİ

Edebiyat, Dil ve Kültür

CİLT I

Editör
Doç. Dr. Birol BULUT

"En İyi Akademi,
Bir Kitaplıktır."

DÜNDEDEN BUGÜNE KIRKLARELİ

Edebiyat, Dil ve Kültür

Editör:

Doç. Dr. Birol BULUT

ORCID: 0000-0001-8578-9896

© Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti.

Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti'ne aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayımlanamaz, depolanamaz.

ISBN • 978-625-5740-11-3 (Tk)
978-625-5740-12-0 (1.c)

Baskı • Ekim, Ankara 2025

Dizgi/Mizanpaj • Gazi Kitabevi

Kapak Tasarım • Gazi Kitabevi

Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti. Yayıncı

Sertifika No: 44884

Merkez

- 📍 Bahçelievler Mah. 53. Sok. No: 29 Çankaya/ANKARA
- ☎ 0.312 223 77 73 - 0.312 223 77 17
- 📞 0.544 225 37 38
- 📠 0.312 215 14 50
- 🌐 www.gazikitabevi.com.tr
- ✉ info@gazikitabevi.com.tr

Sosyal Medya

- 📘 gazikitabevi
- 📷 gazikitabevi
- 📺 gazikitabevi

Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti

Sertifika No: 77079

Matbaa

- 📍 Tevfik İleri Mah. Emek cad. Polat sok. No: 2
Pursaklar Ankara
- ☎ 0312 394 83 94

SUNUŞ

Kırklareli, tarih boyunca farklı uygarlıkların izlerini taşıyan, coğrafi konumu, tarihî geçmişı ve kültürel zenginlikleriyle öne çıkan özel bir şehirdir. Sultan I. Murad tarafından 1369'da Osmanlı topraklarına katılan şehrimiz, bir sancak merkezi olarak adını aldığı kırk şehidimizin hatırasını barış, huzur ve refah içinde yaşatmıştır. Balkan Savaşları sonrasında kısa bir süre işgal altında kalan Kırklareli, Millî Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasının ardından 10 Kasım 1922'de düşman işgalinden kurtulmuş, 8 Mart 1924 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin aldığı kararla il statüsü kazanmıştır. Bu nedenle 2024 yılını şehrimizin il oluşunun 100. yılı olarak idrak etmenin mutluluğunu Cumhuriyetimizin 100. yılına kavuşmasının verdiği coşku ve onurla birlikte yaşadık.

Elinizde bulunan “Dünden Bugüne Kırklareli (Tarih–Dil–Edebiyat–Kültür)” kitabı, Kırklareli'nin il oluşunun 100. yılı vesilesiyle ilimizde gerçekleştirdiğimiz etkinlikler kapsamında, 22–23 Ekim 2024 tarihlerinde Kırklareli Valiliği ve Kırklareli Belediyesi'nin katkılarıyla Kırklareli Üniversitesi koordinasyonunda düzenlenen sempozyumda sunulan bildirilerin titizlikle derlenmesiyle hazırlanmıştır. Bu eser; tarih, dil, edebiyat ve kültür alanlarında yürütölen bilimsel araştırmaları bütüncöl bir bakış açısıyla sunmakta ve Kırklarelimizin geçmişı, bugünü ve geleceğine dair kapsamlı değerlendirmeler içermektedir. Katılımcıların özverili çalışmaları sonucunda ortaya çıkan bu bildiriler; akademisyenler, öğrenciler ve konuya ilgi duyan tüm okuyucular için değerli bir başvuru kaynağı niteliği taşımaktadır.

Bilimsel disiplinlerin ortak bir platformda buluştuğu bu tür akademik toplantılar ve ortaya konan ürünler yalnızca bilgiyi paylaşmakla kalmayıp yeni araştırmalar ve çalışmalar için de ilham kaynağı olmaktadır. Dolayısıyla bu kitap, gelecekte yapılacak akademik çalışmalar için güvenilir, kapsamlı ve referans niteliğinde bir kaynak olarak değerlendirilebilir. Bu eser, aynı zamanda Kırklareli'nin kültürel ve bilimsel mirasının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması yönüyle de önem arz etmektedir.

Kırklareli, eğitim, kültür ve bilime verdiği önem ile her zaman dikkatleri çeken bir şehir olmuştur. Bugün de sosyal, kültürel ve akademik anlamda gerçekleştirilen yatırımlar ve faaliyetlerle kendini sürekli yenileyen bir şehir olma özelliğini sürdürmektedir. Eğitim ve kültür alanında yaptığımız çalışmalar bir yandan şehrimizin hafızasını korurken bir yandan da genç

kuşakların kültürel bilinç kazanmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda kitaptaki yazılar da Kırklareli'nin hem geçmişini belgeleyen hem de geleceğini şekillendiren kaynaklar olarak literatürdeki yerini alacaktır.

Kırklarelimizin il oluşunun 100. yılı etkinlikleri kapsamında yürüttüğümüz çalışmalar doğrultusunda ortaya çıkan iki önemli esere de bu vesileyle dikkat çekmek isterim. Bunlardan ilki, Valiliğimiz tarafından hazırlanan "100. Yılında Kırklareli" kitabıdır. Bu eser, şehrin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimini kapsamlı bir biçimde ele alarak Kırklareli'nin tarihî yolculuğunu ve güncel durumunu belgeleyen önemli bir çalışmadır. İkinisi ise İl Milli Eğitim Müdürlüğümüzce hazırlanan "şehrimiz Kırklareli" adlı eğitim materyalidir. Söz konusu kitap, öğrencilerimizin yaşadıkları şehre dair aidiyet duygusunu güçlendirmeyi ve yerel kültürü tanımlarını sağlamayı amaçlayan, ilkokul düzeyine yönelik değerli bir kaynaktır. Her iki çalışma da Kırklareli'nin geçmişine ışık tutarken kültürel mirası koruma ve gelecek nesillere aktarma açısından önemli bir işle ve sahiptir.

Kırklareli'nin il oluşunun 100. yılında Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk' ve bizi bugünlere ulaştıran ecdadımızı saygıyla anıyorum; ülkemiz ve tüm halkımız için huzur, güven ve refah dolu bir gelecek temenni ediyorum. Kırklareli Sempozyumu'nun hayata geçirilmesinde emeği geçen Valilik grevlilerimize, Kırklareli Belediyesi'ne, Kırklareli niversitesi'nin akademik ve idari personeline, sempozyuma katkıda bulunan tüm kurum, kuruluş ve değerli bilim insanlarına teşekkürlerimi iletiyorum. Başarıyla gerçekleştirdiğimiz sempozyumun ardından ortaya çıkan bu kitap ve diğer çalışmaların hem akademik dünyaya hem de Kırklareli'nin tarihî ve kültürel mirasına değerli katkılar sağlamasını temenni ediyorum.

Uğur TURAN
Kırklareli Valisi

Kıymetli Kırklareliler ve Değerli Okuyucular,

Kentleri yalnızca mekânsal birer yerleşim alanı olarak değerlendiremeyiz. Kentler, barındırdığı insanlar için aynı zamanda birer sosyo-kültürel kesişim noktalarıdır. Bu yönüyle sadece binalar, yapılar, yollar ve kurumlardan ibaret olmayıp, ayrı birer ruha da sahip olan kültür alanlarıdır. Kent tarihinin ve kültürünün araştırılması yalnızca o kentin geçmişinin bilinmesiyle sınırlı kalmayarak bugünkü dinamiklerinin, toplumsal kimliğinin ve kolektif hafızasının da tanınması ve bilinmesine yardımcı olmaktadır. Tarihsel süreçte kentin sahip olduğu birikim ve tecrübeler bugünün planlanmasında da ayrıca öneme sahiptir. Bilhassa son dönemlerde tüm dünyada yeni bir ivme kazanan kent tarihi araştırmalarını önemsiyor ve bu yöndeki çalışmalara katkı sağlanması gerektiğini vurgulamak istiyoruz.

Türkiye'nin kuzeybatısında, Marmara Bölgesi'nin Trakya kesiminde yer alan Kırklareli'miz sahip olduğu stratejik konum münasebetiyle tarih boyunca pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmış, oldukça kadim geçmişe sahip olan bir kenttir. Balkanlar ile Anadolu arasında bir nevi geçiş bölgesi hüviyetini haiz olan kentimiz Oğuz boylarının Anadolu'daki fetih hareketlerinden bu yana Türk tarihi ve kültürünün de cereyan ettiği en önemli topraklardan biri olmuştur. I. Murad'ın saltanat yıllarında Osmanlı mülküne dahil edilen kentimizde Türk kimliği kalıcı bir hale gelmiş ve bu tarihlerden itibaren Türk-İslam sanatı ve kültürünün ürünleri kenti süslemeye devam etmiştir. I. Cihan Harbi'nin ardından iki yıl kadar Yunan işgaline maruz kalan Kırklareli'miz, 10 Kasım 1922'de yeniden özgürlüğüne kavuşmuştur. Günümüzde de Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin tarihî ve kültürel anlamda en canlı kentlerinden biri olarak gelişimini ve büyümesini sürdürmektedir.

Kırklareli'mizde görev başına geldiğimiz günden bu yana kendimizi yalnızca belediyeçilik bağlamındaki işlere hizmet götürmekle sınırlandırmadık. Kent kimliğinin daha iyi anlaşılabilmesi adına şehrin sosyo-kültürel zenginliklerini öne çıkartan hemen her faaliyette yer almaya özen gösterdik. Kentimizin zengin tarihî ve kültürel dokusuna yönelik çalışmalara da her anlamda destek olmaya çalıştık. Bu yönüyle 2024 yılında Kırklareli Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen Kırklareli Sempozyumu'nun bir paydaşı olarak yer aldık. Nihayetinde elimizdeki bu eser, söz konusu akademik toplantının bir çıktısı olarak Kırklareli tarihi, edebiyatı, kültürü, mimarisi gibi konularda hazırlanmış yazılarla bir araya getirildi. Kırklareli

tarihi ve kültürü açısından önemli bir boşluğu dolduracak, 2 ciltten oluşan bu çalışmanın hayırlar getirmesini temenni ediyorum. Kentimize değer katacak bu tür çalışmaların devamını dileyerek tüm hemşerilerimi en kalbî duygularıyla selamlıyorum.

Derya BULUT
Kırklareli Belediye Başkanı

Kıymetli Okurlar,

Üniversitemizin ev sahipliğinde 2024 yılında düzenlenen “Kırklareli Sempozyumu”nun bir ürünü olarak ortaya çıkan “Dünden Bugüne Kırklareli” adlı bu iki ciltlik eseri ilim âlemine ve şehre sunmaktan büyük bir heyecan duyuyorum. Bu eser, sadece bir şehrin adını taşımaktan ziyade aynı zamanda onun ruhunu, tarihini ve kültürel birikimini de içinde barındırmaktadır.

Üniversiteler evrensel düzeyde bilim üretilen, bilginin biriktirildiği ve yeni nesillere aktarıldığı yerler olmanın yanında içinde buldukları şehrin, hatta daha geniş bir coğrafyanın ihtiyaçlarına cevap veren, o coğrafyanın değerlerini gün ışığına çıkaran, onu geleceğe taşıyan köprülerdir. Kırklareli Üniversitesi olarak, kuruluşumuzdan beri bu misyonu derinden hissettik. Akademik çalışmalarımızı sürdürürken, şehrimiz ve Trakya bölgemizin potansiyelini keşfetmek, sorunlarına çözüm üretmek ve kültürel mirasına sahip çıkmak öncelikli hedeflerimizden biri oldu. Bu hedef doğrultusunda yayımlanan Kırklareli’nin edebiyat, dil, kültür ve tarihine ışık tutacak olan bu kitabın şehrimizin ve bölgemizin kültürel hafızasını güçlendirerek, gelecek kuşaklara eşsiz bir miras bırakmasını temenni ediyorum.

Eserin meydana gelmesinde emeği geçen, yazılarıyla bu kitaba hayat veren tüm bilim insanlarına teşekkür ediyorum. Bu değerli eserin basımına imkân sağlayan ve desteklerini esirgemeyen Sayın Valimiz Uğur TURAN’a, sempozyumun gerçekleştirilmesinde paydaşlarımızdan biri olan Belediye Başkanımızın Sayın Derya BULUT’a şükranlarımı sunuyorum.

Üniversite olarak, şehrimizle kurduğumuz bu güçlü ve anlamlı ilişkinin her geçen gün daha da geliştireceğine, bilimsel çalışmalarımızla Kırklareli’nin adını ulusal ve uluslararası platformlarda daha sık duyuracağımıza olan inancım tamdır. Bu eserin, Kırklareli’nin geçmişini anlamak ve geleceğine yön vermek adına bir başucu kitabı olması dileğiyle...

Prof. Dr. Rengin AK
Kırklareli Üniversitesi Rektörü

ÖN SÖZ

Şehirler, fizikî birer mekândan ziyade geçmişin izlerini bugüne taşıyıp geleceğe aktaran, kolektif hafızanın canlı tanıklarındır. Bu bakımdan insanın varlığı ile şekillenmiş, onun duygu, düşünce ve üretimlerini yansıtan şehirleri anlamak ve araştırmak sadece bir coğrafyayı incelemekten öte bir toplumun hafızasını, gelenek ve göreneklerini, kimliğine ait derinlikli bakış açısı sunmayı gerektirir. Zengin bir kültürel mirasa sahip olan Kırklareli de bu yönüyle incelenmeyi hak eden bir şehirdir. Bu kadim geçmiş, Kırklareli'nin mimarisine, geleneklerine, diline ve kültürüne derin bir şekilde nüfuz etmiştir.

Bugüne kadar Kırklareli üzerine yapılmış çalışmaların büyük çoğunluğu belirli konulara odaklanmış, şehrin edebiyatını, dilini, kültürünü ve tarihî serüvenini kapsamlı şekilde ele alan çalışmalar ne yazık ki ortaya konmamıştır. Bu kitabın amacı da şehrin kültürel hafızasını korumak, geleceğe aktarmak, yeni bakış açıları geliştirmek ve özgün tespitler sunmaktır. Kitabın özü 2024 yılında Kırklareli Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleştirilen “Kırklareli Sempozyumu”nda sunulan bildirilere dayanmaktadır. Bu bildiriler daha sonra akademik standartlara uygun olarak değerlendirilmiş ve editoryal süreç sonucunda uygun görülen metinler bir araya getirilmiştir. Kitap iki ciltten müteşekkildir. Birinci cilt Kırklareli'nin edebiyat, dil ve kültürünü konu alan çalışmaları kapsamaktadır. “Edebiyat-Dil Yazıları” ve “Kültür Yazıları” üst başlıkları bulunan bu ciltte Kırklarelili şair ve yazarları, onların eserlerini; şehrin hafızasında yer edinmiş kimseleri ve anlatıları; Kırklareli ağzına dair özellikleri; yerel kıyafetleri, müzik kültürünü, folklorik unsurları buluşturmaktadır. İkinci cilt ise Kırklareli tarihine yönelik en erken devirlerden günümüze kadar gelen periyoddaki gelişmeleri mercek altına alan metinleri ihtiva etmektedir. Bunun yanında şehir tarihinin önemli simaları ve mütefekkirlerine dair çalışmalara da bu ciltte yer almaktadır. Konular, kronolojik bir tasnif esas alınarak araştırmacıların dikkatine sunulmuştur.

Bu eserin ortaya çıkmasında birçok ismin değerli katkıları olmuştur. Kırklareli kentinin böyle bir sempozyum ve esere ihtiyacı olduğunu düşündüğümüz günden bu yana hem sempozyumun düzenlenmesinde hem de kitabın yayınlanmasında desteklerini esirgemeyen şehir protokolüne ayrıca değinmek istiyoruz. Bu anlamda özellikle kitabın sizlerle buluşmasını sağlayan Kırklareli Valisi Sayın Uğur TURAN'a müteşekkirimiz.

Sempozyumun düzenlenme aşamasındaki katkıları dolayısıyla Kırklareli Belediye Başkanı Sayın Derya BULUT'a da teşekkürü borç biliriz. Ayrıca bir önceki dönem Kırklareli Üniversitesi Rektörümüz Sayın Prof. Dr. Bülent ŞENGÖRÜR'e ev sahipliği ve katkıları dolayısıyla minnettarız. Üniversitemiz ve kentimiz adına akademik çalışmalarda katkısını esirgemeyen ve bu hususta bizleri teşvik eden Kırklareli Üniversitesi Rektörümüz Sayın Prof. Dr. Rengin AK'a ayrıca şükranlarımızı sunarız. Eserin şehrimize ve bilim dünyasına hayırlı olmasını ve yeni çalışmalara ilham olmasını temenni ederiz.

Editör

Doç. Dr. Birol BULUT

Doç. Dr. Umut ÜREN

İÇİNDEKİLER

Edebiyat ve Dil Yazıları..... 1

Trakya’da Bir Cevelân: 1919’da Kırklareli (Kırkkilise) ve Çevresine
Dair Bir Seyahat Yazısı..... 3
Doç. Dr. Birol BULUT

Kırkkiliseli Derviş Ali (Ö. XIX.YY.?)’nin Sultan Abdülaziz’e
Sunduğu Arzuhâli ve Cülusuna Düşürdüğü Tarihler ile Medhiyesi 39
Doç. Dr. Nusret GEDİK

17. Yüzyıl Şairi Kırkkiliseli Haylı’nın Tarih Manzumeleri..... 53
Dr. Erdoğan TAŞTAN

Vizeli Behiştî’nin (Behiştî Ramazan Efendi) Dîvân’ındaki Kerbelâ
Mersiyesi’nde Hz. Hüseyin ve Kerbelâ Hadisesinin İşlenişi Üzerine
Tespitler 101
Dr. Ersin BAYRAM

Cahit Irgat’ın Hatıraları 121
Doç. Dr. Erdem DÖNMEZ

İsmail Gümüş’ün Hikâyelerinde Kırklareli’nin İzleri 137
Dr. Zafer ÖZDEMİR

Halide Nusret Zorlutuna’nın Hayatında Kırklareli’nin Yeri..... 157
Dr. Ferhan AKGÜN ÜNSAL

Sözlü Kültür-Sözlü Tarih İlişkisi Bağlamında Âşık Tarzı Destanların
Gözünden II. Balkan Savaşı’nda Kırklareli ve Civarının Kurtuluşu..... 169
Dr. Erkan KALAYCI

Kırklareli Yöresi Alt Ağızlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Eki
Değişkelerinin Demografik Yapıyla İşaretlendirilmesi Üzerine..... 211
Dr. Hakkı ÖZKAYA

Kırklareli Ağzlarından Derlenmiş Sözcüklere Etimolojik Bir Bakış: Derleme Sözlüğü “B” Maddesi	221
<i>Dr. Soner TOKTAR</i>	
<i>Kültür Yazıları</i>	245
Kültürel Miras Aktarımında Kırklareli Yöresel Kıyafetlerinin Yeni Yorumları	247
<i>Prof. Dr. Hacer Nurgül BEGİÇ</i> <i>Dilem DOĞAN</i> <i>Berna KOCABAŞ ALTINTAŞ</i>	
Kırklareli’nin İki Geleneksel Dokuması: Şayak ve Poyralı’nın Çağdaş Tekstil Sanatı ile Buluşması.....	263
<i>Öğr. Gör. Yasemin MASARACI</i> <i>Dr. Sema Hatun TÜRKER</i>	
Kırklareli Müzik Kültürü Üzerine Bir Değerlendirme	277
<i>Dr. Uğur ALKAN</i>	
Türk Musikisinin Babaeski Doğumlu İki Ses Sanatkârı, Türkân Dizer ve Mediha Şen Sancakoğlu: Radyo’da İcranın Prangalarıyla Oynamak	289
<i>Öğr. Gör. Tamer KÜTÜKÇÜ</i>	
Kırkkilisevî Hattat Seyyid Yahya Şükri’nin Öğrencisi Mîr Muhammed Celâl’in Verdiği Hat İcazetnâmesi	301
<i>Dr. Zübeyde Cihan ÖZSAYINER</i>	
Lüleburgaz İlçesi Evlenme Gelenekleri Üzerine Bir Değerlendirme	311
<i>Ayşe AKMAN</i>	
Lüleburgazda Yerel Takvim ve Takvime Bağlı Gelenekler Üzerine Bir Değerlendirme	337
<i>Ayşe AKMAN</i>	
Geçmişten Günümüze Bir Sınır Kenti Olarak Kırklareli	359
<i>Dr. Aysun BULUNUZ</i>	

Kırkkilise Achilles Zoïros Fotoğrafhanesi.....	383
<i>Hasan ÇALIKUŞU</i>	
Mimarlık Kültürünün Geleceğe Aktarılmasında Kırklareli Yayla Mahallesinin Yeri ve Önemi	399
<i>Doç. Dr. Gülcan MİNSOLMAZ</i>	
Kırklareli Geleneksel Konut Kültürü	417
<i>Arş. Gör. Murat Berk EVREN</i>	
Kırklareli'nin Betimlendiği Görsel Malzemeler Işığında; Bazı Tarihi Yapıların Değerlendirilmesi.....	425
<i>Özlem BOSTANCI</i>	

TÜRK MUSİKİSİNİN BABAESKİ DOĞUMLU İKİ SES SANATKÂRI, TÜRKÂN DİZER ve MEDİHA ŞEN SANCAKOĞLU: RADYO'DA İCRANIN PRANGALARIYLA OYNAMAK

Tamer KÜTÜKÇÜ*

GİRİŞ

Türk musikisinin temelde “İstanbul merkezli” bir müzik olduğu doğrudur. Çünkü bu musiki, 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başı gibi evrede, bu coğrafyada yerleşik bir müziğin içinden “göçlerle zenginleşmiş ve gelişmiş bir musiki” olarak bu şehirde ortaya çıkmış ve uzun yıllar boyunca da bu şehrin bir musikisi olarak kendi kimliğini buraya içkin kılmıştır.¹ Durum buysa da, söz konusu bilginin bir açıdan yanıltıcı olabileceğini de kabul etmek gerekir. Zira, Osmanlı Dönemi itibarıyla bu musikinin İstanbul dışında da - gerek Anadolu, gerek Rumeli’de- yaşam bulduğu yerleşim alanları vardır, öyle ki musiki imparatorluk genelinde âdeta kültürler arası bir *lingua franka* hâline gelmiştir² ve 1927 sonrası yavaş yavaş yurt genelinde örgünlük kazanan radyo yayıncılığı sayesinde söz konusu musikinin yayılma sahasının küçük şehir ve kasabalara doğru daha da genişlediği rahatlıkla ileri sürülebilir.³ Bununla beraber, bunun yine de, örneğin bir halk müziğinde olduğu ölçüde, satha yayılmış olmadığını da kabul etmek gerekir. Nitekim Türk musikisi adına İstanbul dışı bu yayılma, belli şehir ve kasabalara daha fazla yoğunlaşmış, buralarda kendisine ayrı bir kültür oluşturabilmiş haldedir. Unutmamak gerekir ki, bu, neticede kent-soylu bir müziktir ve bu noktada varlığı belli bir kültürel alt yapıyı da gerektirir. Bu bağlamda, Türk musikisine

* Öğr. Gör., Sabancı Üniversitesi, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi, tamer@sabanciuniv.edu

¹ Ayrıntıları için bkz: Cem Behar, *Orada Bir Musiki Var Uzakta: XVI. Yüzyıl İstanbul’unda Osmanlı/Türk Musiki Geleneğinin Oluşumu*, Yapı-Kredi Yayınları, Ocak 2020.

² Burhanettin Tatar, “Şehir-Müzik İlişikisine Dair Kuramsal Düşünceler,” *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2013/2, 30.

³ Işkın Özbülük Kılıç, Tezcan Kaplan, “Cumhuriyet Döneminde Radyo Yayıncılığının Başlaması ve Gelişimi: 1927-1950,” *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2023, 230-244.

armağan ettiği kayda değer sanatkârlarıyla Kırklareli ve kasabalarını da, söz konusu coğrafyalar arasında değerlendirmek olasıdır. İşte bu yazıda, Babaeskili iki ses sanatkârı Türkân Dizer ve Mediha Şen Sancakoğlu’nun Türk musikisi icra geleneği içindeki yerleri mercek altına alınarak bu geleneğe katkıları üzerinde durulacak, bu iki sanatkârın özellikle Radyo’da görev yaptıkları dönemlerde kendilerine atılı kıldıkları kritik rollerinin altı çizilecektir.

1. Türkân Dizer

Bu iki solistten ilki, *Türkân Dizer*, 1931’de, Babaeski’de doğdu. Asıl adı, Türkân Aran’dı. Musikiye daha çocukluk senelerinde alaka duymaya başladı ise de esaslı bir biçimde adım atışını temin eden hadise on altı yaşındayken gerçekleşti. 1947 yılında Münir Nurettin Selçuk, Sadi Işılav ve Yorgo Bacanos bir konser vesilesi ile Kırklareli’ne gelmişlerdi. Bir yolunu bulup onlarla tanışarak, kendisini dinlemelerini rica etti. Münir Nurettin Selçuk’un her zaman yaptığı bir şey olmadığı hâlde, bunu kabul etti ve muhtemelen bir parça usulen, hatır için dinlediği bu genç kızın sesi ve icrasını tahmin edilenin ötesinde beğendi. Bu üç sanatkâr, kendisinin eğitim alması için ön ayak oldular. Bunun üzerine, söz konusu sanatkârların da desteğiyle, Türkân Aran’a konservatuvar kapısı açıldı. Annesi ile birlikte Kırklareli’nden İstanbul’a gelerek, konservatuvara kaydoldu. Bu arada, annesi ile beraber, geçim sıkıntısı çekiyorlar, kiracı olarak yerleştikleri bir apartmanın bodrum katında yaşam sürüyorlardı. Yaşantısı, Babaeski’deki yaşam standardının bir hayli altına düşmüştü. Buna rağmen, şikayetçi değildi. Musiki eğitimi alıyor olmak, onun için fazlasıyla yaşama sevinci verir mahiyetteydi. Bu şevkle, beş yıllık konservatuvar tahsilini iki yıl gibi bir sürede tamamlamayı başardı.⁴ Konservatuarda iken, “Büyük Hocam” dediği Kemal Niyazi Seyhun’dan üslup ve tavır dersleri aldı ki icrasını büyük ölçüde bu biçimlendirdi. Öte yandan, “Küçük Hocam” dediği Şefik Gürmeriç’ten de ayrıca istifade etti. Bu iki isim, onun gelişmesinde özellikle rol oynadı. 1951’de, kendisi gibi ses sanatkârı olan Salih Dizer’le evlenerek, Türkân Aran olan adını Türkân Dizer olarak değiştirdi ve musiki dünyasında bu adıyla tanındı. Aynı yıl, Nuri Halil Poyraz’ın Kadınlar Fasil Heyeti Topluluğu’na dâhil oldu. 1952’de ise, İstanbul Belediyesi Konservatuvarı İcra Heyeti’ne girdi. Aynı yıllarda, o dönem musikinin icra edilebileceği en zirve yerlerin başında gelen İstanbul Radyosu’na da intisap etmişti. Radyo’da, kendisini yetiştirme konusunda,

⁴ Hilmi Rit, “Dizer, Türkân,” *İstanbul Ansiklopedisi*, 9, Reşad Ekrem Koçu ve Mehmet Ali Akbay İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi, İstanbul 1958-1971,4636.

önündeki imkânları azami derecede kullanmaktan ve çaba sarf etmekten geri durmadı. Öyle ki 1953'te Münir Nurettin Selçuk, radyoya ses sanatkârlarını eğitmek göreviyle tayin edildiği zaman, dönemin ses sanatkârlarının birçoğu, örneğin Zeki Müren, Sabite Tur, Saime Sinan, Safiye Ayla, Radife Erten, Akile Artun, Alaeddin Yavaşca, Necmi Rıza Ahıskan, İrfan Doğrusöz, Rıza Rit, Lütfi Güneri, Berrin Erbay, Mefharet Atalay ve Şükran Özer⁵ gibi isimler, ihtiyaçlarının olmadığı beyanıyla bu eğitime karşı çıkarken, Türkân Dizer bunu kabul edip istifadelenmeyi tercih eden az sayıdaki ismin arasında yer aldı. Bu hususta beslenmeye açık ve dolayısıyla Radyo'nun aldığı kararlar uyumlu ise de tavizsizce savunduğu değerler söz konusu olduğundan ve belli bir musiki duruşuna sahip olduğu için, Radyo'da sonraki yıllarda şekillenecek hizipleşmelerin de dışında kalamadı. Özellikle Şükran Özer ve Radife Erten'in başını çektiği gruplaşmada, Âkile Artun, Mefharet Yıldırım, Mürşide Şener, Gülseren Güvenli, Mustafa Çağlar, Muzaffer Birtan ile birlikte Şükran Özer'in grubunda yer aldı ve musiki adına alınan bazı kararlara ilişkin olarak Radife Erten'in grubuna göre bu grup daha ofansif bir tavır sergiledi.⁶ Gerek şahsi musiki icrasının özgün/özgürce varlığı, gerekse Radyo içinde belli bir özerklik alanının oluşması yönündeki gayretlerini sürdürürken, 26 Mayıs 1963'te, henüz 32 yaşında iken vefat etti.⁷ Ölümü de çok hazindi. Her şeyi kendisine fazlasıyla dert edinmeye meyyal bir kişiliği vardı ve eşi Salih Dizer o günlerde hasta olduğu için hastanede yatıyordu. İşte bu buhranlı günlerinde, kim bilir hangi yaşanmışlıkların ağırlığı ve azabıyla, evinde uyku ilacı içerek yaşamına son vermiş, cansız bedeni dört gün sonra ancak bulunabilmişti.

İcrasına gelince, Türkân Dizer, fazla volümlü ve vüsatli olmayan, hafif boğuk bir sese sahipti ve dinlenildiğinde ayrımsanması çok zor olmayan, karakterli seslerden biriydi. Bu sesi, yumuşak bir edayla kullanır ve durgun, sükûnlu bir çeşniyle okurdu. Bu sayede, kısa ömrüne, sayıca çok olmayan, fakat olgun ve kimlikli icralar bırakabilmişti. Bununla beraber, sanatının mütevazı bir yanı vardı; hiçbir zaman “parlak” bir icracı sıfatıyla anılır olmamıştı. Yine de sanatındaki tüm tevazua karşın, özellikle iki nokta itibarıyla radyonun genel icra çizgisi içinde kendisine özgü bir yer açtığını söylemek mümkündür:

a.) 1950'ler, İstanbul Radyosu'nda icranın “tanzim” edildiği bir sürece karşılık geliyordu. Ses sanatkârları usul dersleri almak kaydıyla “üst düzey – seçkinci” bir icra beğenisine doğru sevk ediliyordu. Nevzat Atlığ'ın göreve gelmesiyle birlikte, klasik okuyuşu iyice yerleştirme, hatta “aristokrat bir icra

⁵ *Radyo Âlemi*, 21 Ekim 1954, 10.

⁶ *Radyo Haftası*, 12 Mart 1955, 14.

⁷ Rit, 4637.

oluşturma” çabası daha da belirginleşmişti.⁸ “Notaya birebir sadakat”, “nüansları büyük ölçüde ortadan kaldırma”, “icrayı duygu ve coşkudan bir ölçüde arındırma”, hatta “telaffuzda İstanbul Türkçesinin sesinin duyulduğu bir seçkincilik”, bu dönem Radyo okuyuşunun ölçütleri kılınmaya çalışılıyordu. Türkân Dizer’in icrası bu niteliklerin her birini haizse de aynı zamanda her birinin içinde kendi öz alanını da yapılandırıcı nitelikteydi. Bu niteliklerden biri, 1950’lerden sonra kadın icrasında daha kesif bir biçimde egemen olmaya başlayacak “duygudan arınmış, notayı birebir seslendirmeyi esas alan bir parça mekanik icradan” da, buna karşın, “abartılı vurgu ve süslemelere dayanan, döneminin piyasa tavrı icrasından” da uzak kalarak, ince bir sentez arayışına girmesiydi. Onun icrasında, Cumhuriyet yılları icrasına özgü yumuşak perde basımından mütevellit naif, duygulu edadan nakiller mevcuttu. Öte yandan icra ritmi, düşüktü. Kendisinden bir önceki neslin kadın okuyuculardan aldığı duygulu okuyuşu, 1950’ler sonrasının daha durgun, tortulanmış, ağırbaşlı edasıyla buluşturmayı tercih etmiş gibiydi. Bu açıdan, metronom değerini fazla yüksek tutmaz, eseri tane tane, âdeta şerh ederek okurdu ki, gittikçe biraz daha teknik bir hal alacak ve standardizasyonu bir değer olarak içerecek kadın icrasına bu, ciddi bir direnişti bir bakıma. Bunun yanında, diksiyonu da, kusursuz ve standart bir aksan oluşturma iddiasından, gösterişli ya da görkemli görünmek ve katışıksız bir İstanbullu gibi aristokrat bir çizgide durmak çabasından uzak, adeta doğup büyüdüğü topraklarda, uzayan bir yol kenarında, başak hışırtıları arasında kendi kendisine okuyormuş gibi doğal bir çeşnideydi.

b.) Radyoda 1950’lerin bir özelliği de, Demokrat Parti’nin iki önemli temayülü olan “Osmanlı ile bağları yeniden kurma” ve “dünyaya açılma, popüler kültürü izleme” siyasasının eseri olarak, repertuarların klasik bestelerin en ağırlarıyla açılıp, günün güncelin en hafif şarkılarıyla tamamlanması, ya da bu ikisi arasında kendi tarafını belirleyen bir tercihe yönelmesiydi.⁹ Bir başka deyişle, radyo programı hazırlanırken, “Osmanlı’nın en şaşaalı eserlerini seçkinci bir tavırla ele almak” ve “musikinin bugün başka bir kimlikle (de olsa) yoluna devam ettiğini gösterme adına günün revaçta bir şarkısına yer vermek”, sıklıkla gözlenen bir tercihti. Oysa Türkân Dizer, az bilinen, nitelikli eserleri radyoya taşıma gibi bir anlayışı benimsemiş ve dönemin esen rüzgârına çok da aldırmandan, sanatsal anlamda “güzelin” peşinden gitmişti. Örneğin, günümüze ulaşan 1 Mart 1963 tarihli bir radyo

⁸ Tamer Kütükçü, *Radyoculuk Geleneğimiz ve Türk Musikisi*, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2012, 125-126.

⁹ Kütükçü, 122-125.

programına¹⁰, Hacı Arif Bey'in "Tazelendi tab-ı âlem herkesin bak şevki var" güfteli az bilinen bir hüzzam şarkısıyla başlamış, Leyla Hanım'ın yine az okunan bir şarkısıyla devam etmişti: "Harab-ı intizar oldum aman gel". Programın üçüncü eseri ise, bu kez yalnız şarkının değil, bestecisinin de az bilindiği bir tercihe açılıyordu. Rumeli Kazaskeri Kırımlızade Reşit Efendi'nin oğlu olan Kırımlı Neşet Molla'nın bu eseri belki de o güne değin hiç okunmamıştı: "Gelince bezme mestane döner meclis gülistane". Kırım, Balkan ve İstanbul musikisinden izleri bünyesinde barındıran bu eser ve esere getirdiği Rumeli türküsü tadındaki icra ile, âdeta geçmişi geçmişte olduğu yerde bırakmayı öngören ve musikiyi tarihin bir yerinde donmuş, duraklamış bir icra ile temsil eden Radyo'nun genel politikasına karşın, farklı coğrafyalarda yaşamaya hâlen devam eden bir Türk ruhunu icrasına aksettiriyor; eser de bu icrada, nefes alıp vermeyi sürdüren, canlı bir hüviyet ediniyordu. Programın son eseri olarak ise, bir Kayseri türküsü okumuştur. Fakat türkü "otantik" okuyuşunda değildi. Sanatkârın kendi öz duyuşuna yakınlştırılmıştı. Aynı zamanda o yıllarda ayrı düşünölmeye başlanan "klasik Türk müziği" ve "halk türkülerini" aynı zeminde görme gibi çabanın izleri de vakiydi bu icrada. Kriteri sahici olmak ve doğallık arayışıydı sanki daha çok. Türkü, söz konusu icrayla, bir Kayseri türküsü olduğu kadar, bir İstanbul ya da Trakya türküsü de olmuştu. İcrada ayrışmaların, gruplaşmaların, belli bir alana içkinleşmelerin olduğu bir dönemde, onun icrası tam tersine harmanlayıcı ve esere icracı olarak kendi kimliğini vurucu nitelikteydi.

2. Mediha Şen Sancakoğlu

Bu bağlamda anılacak olan bir diğer ses sanatkârı *Mediha Şen Sancakoğlu*, Osman ve Zehra İzgin'in üçüncü çocuğu olarak 8 Mart 1941'de Babaeski'de doğdu. Babası Osman Bey erkek kuaförü, annesi Zehra Hanım ise ev hanımıydı. Ağabeyi Ahmet İzgin, ablası ise Sevim İzgin'di. İlkokulu, iki aylıkken göç ettikleri Bursa Çekirge'de okudu. Çok mutlu bir çocukluğu oldu. Annesinin sesi güzeldi ve özellikle Selahattin Pınar şarkılarını çokça okurdu. Çok küçükken, radyoda saat beş buçukta fasıl saati geldiği zaman, çoğu zaman oynamakta olduğu evcilik oyununu keser, radyo dinlemeye koşardı. Arka bahçede, "çamlı tarla" denilen yerde şarkılar okurdu kendi kendine. Ortaokul ikinci sınıfı okudukları sırada, bu sefer de onlara İstanbul yolu göründü. Burada, henüz on dört yaşında iken Atilla Şen ile evlendirildi ki bunun da ilginç bir öyküsü vardı. Ağabeyi Ahmet İzgin, geldikleri bu şehirde birine âşık olmuş ve ilginç bir biçimde âşık olduğu kızın ağabeyi de

¹⁰ Programın tam kaydı için: https://www.youtube.com/watch?v=ZsB447pVU_4

Mediha İzgin’e abayı yakmıştı. Kızı ağabeyine vermeleri için, bir bakıma kendisinin de kızın ağabeyine “he” demesi gerekiyordu.¹¹ Denilebilir ki sırf ağabeyinin hatırı için evlendi ve ailesinin yanından ayrılarak Atilla Şen ile birlikte Eyüp Sultan’a taşındılar. Yine de Atilla Şen’le hiç de kısa olmayan bir birliktelikleri söz konusu oldu. Bu evliliğinden Ayfer (1957) ve Gökhan Kâmil (1963) isimli iki çocuğu dünyaya geldi. Bu arada musiki sevdası da sürüyordu. Kendi kendini yetiştirerek ve annesinden öğrendiği Selahattin Pınar’ın “Kalmadı bende ne arzu ne gönül” şarkısını okumak kaydıyla, bir gün Ulvi Ergüner’in beğenisini kazandı ve 1968’de “yetişmiş sanatçı” unvanıyla İstanbul Radyosu’na girdi, Mediha Şen adıyla okumaya başladı. 1970’e kadar musiki ile yoğun bir mesaisi yokken, 1970 sonrası Radyo’nun yanı sıra sahne ve plak çalışmalarına ağırlık verdi. 1972’de ilk eşi Atilla Şen’den ayrıldı, 1973’te bu kez hayranı olan ve daimî dinleyicileri arasında yer alan Kemal Sancakoğlu ile evlendi. Bu evlilikten de Ebru (1975) ve Elif (1976) isimli çocukları oldu.¹² Bu yıllarda 50’den fazla plak doldurdu. Sahneye çıkmayı önceleri hiç istemedi. Etrafındakilerin, gerek güzel fiziğiyle gerek sesiyle sahnelere çok yakışacağını söylemelerine karşın, “Ben balık burcuyum, sahnede heyecanlarım” diye düşünüyordu¹³; ama onu ilk başta hiç akla gelmeyen biri, eşi ikna etti. Nitekim kısa sürede sahnelerde de başarılı oldu. Zeki Müren’le birçok sahne çalışması yaptı. Türk müziğinde plakları en çok satan solistlerden biri olan Mediha Şen Sancakoğlu, Radyo’ya çok ayrı bir sevgi besler, birçok solistin aksine vaktinin büyük bir kısmını Radyo’da geçirir, solo ve koro bütün radyo programlarına katılırdı. “Müzik bana hayatta en büyük zevki veren şey. Bütün vaktimi müzikle geçirsem, hemen her gün saatlerce şarkı söylesem bıkmam inanın. Radyo ve televizyonda çalışmak benim için dünyanın en büyük zevki” diye belirtiyordu bu yoğun çalışmasının nedenlerini.

¹¹ Bu ilginç öykü, TRT Nağme’de yayımlanan 20 Haziran 2013 tarihli “Gönül Ustaları” programındaki söyleşisinden alınmıştır.

¹² Turhan Taşan, *Kadın Besteciler*, Pan Yayıncılık, İstanbul 2000, 115.

¹³ Bu bilgi de, yine, TRT Nağme’de yayımlanan 20 Haziran 2013 tarihli “Gönül Ustaları” programındaki söyleşisinden alınmıştır.

Mediha Şen Sancakoğlu da, tıpkı Türkân Dizer gibi, döneminin Radyosu'nda birkaç nokta itibarıyla ayrıcalıklıydı:

a.) Mediha Şen Sancakoğlu'nun Radyo yıllarının başlangıcını teşkil eden 1970'lerde, söz konusu yıllarda sayıları ve gücü hızla artan gazinolara karşın¹⁴, Radyo, âdeta müziğin aslına sadık icrasının korunduğu bir "kale" hükmünü taşıyordu. İcra, sadece notanın seslendirilmesine tabi bir pratikten ibaretken; icracılar da, üzerinde kurulan çeşitli kontrol araçları, denetim ve baskılarla "devlet memuru" solistler pozisyonunu edinmişlerdi¹⁵. Tam da bu "yeknesaklığın" içinde Mediha Şen Sancakoğlu, bestekâr-güfte yazarı bir icracı olarak kendisini var kıldı. Kendisinden önce bunun örnekleri mevcutsa da (Melahat Pars, Semahat Özdenes vs.), 1970'ler sonrası neredeyse örneği hiç kalmamış olan "kadın ses sanatkârı-güfte yazarı-bestekâr" niteliklerini aynı anda üzerinde taşıyan dönemin belki de tek örneği idi. Az önce de ifade edildiği gibi, Radyo ses sanatçısının bir tür "devlet memuru" gibi değerlendirildiği bu süreçte, icracıdan beklenen yaratıcılık değildi, hele ki kadın icracılar noktasında bu denilebilir ki tamamıyla elimine edilmişti. Oysa Mediha Şen Sancakoğlu, TRT repertuarına alınsın alınmasın, içinden yükselen yaratıcılık dürtüsünü hiçbir zaman baskılamadı.

Bestecilik noktasında, hayli velut bir biçimde, sayısı beş yüzü aşan besteye imza attı. Üstelik hemen her makamdan besteler yaparken, her birinde makam anlayışının ve ruhunun hakkını bütünüyle vererek yaptı. Öyle ki, Arif Sami Toker, "rüyanızda sizin sırtınızı peygamber sıvazlamış olmalı bu kadar makamı böylesi işleyebilmek için" demiştir."¹⁶

¹⁴ Erdal Aydın, Ali Şeylan, "1970'li Yıllarda İstanbul'daki Eğlence Mekânlarının Toponomik Açından Değerlendirilmesi," *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Ekim 2023, 25-40.

¹⁵ Kütükçü, 185-189.

¹⁶ *Ses*, 24 Ağustos 1974, 23.

Bestekârlığına ilaveten, 1990’da ağabeyinin rahatsızlanması nedeniyle duygusal bir buhran yaşaması, kendisini şiir yazmaya sevk etti. Yazdığı şiirlerin sayısı hecede 2000’i, aruzda 500’ü bulmaktadır. İlk şiiri “Şükür” şiiridir ve baştan sonra Allah’a şükrünü içerir. Bunu, diğer tüm şiirlerinin anahtarı olarak tanımlar. Ağabeyinin hastalığının son evresinde yazdığı “Çocukluğum” şiiri ise, gücünü samimiyetinden alan yaratıcılık kabiliyetine esaslı bir kanıttır.

*“Mutlu mutsuz hatıralar
Yüreğimde boğum boğum
İnan ki çok istiyorum
Geri gelsin çocukluğum*

*Arka bahçe çamlı tarla
Kaplansın her taraf karla
Kayalım biz kızaklarla
Geri gelsin çocukluğum*

*Pembe kiraz bize aldı
Yeşil erik sanki baldı
Heveslerim yarım kaldı
Geri gelsin çocukluğum*

*Neşe, Türkan, Ayten, Esin
Nükhet, Nurten neredesin?
Gönül, artık hep ebesin
Geri gelsin çocukluğum”*

Şiirin “sehl-i mümteni” denilen, kolay görünen, ancak üzerinde biraz düşününce “derinliği” fark olunan niteliği aşıkârdır. Gönül artık hep ebedir, çünkü eskiden ağaç arkalarına saklanan dostlar birer birer bulunurken, şimdi hiçbirini bulmak olası değildir, ne kadar da aransalar, artık yokturlar...

b.) 1970’ler sonrası, Radyo’da aynı zamanda sanatkarlar adına, sosyal kimliğin geriye itildiği, siyasal duruşların olabildiğince belirsizleştirildiği bir sürece karşılık geliyordu. Halbuki, 1960’ların sonundan 2000’lere uzanan süreçte, ülke, önce sağ-sol çatışmalarının, akabinde de belli toplumsal-dinsel grupların hegemonyasının altında debelenirken ve diğer müzik türlerinin

temsilcileri arasında bu duruma yükselen tepkiler gözlenirken¹⁷, Radyo sanatçıları genel bir çizgi olarak, renksiz ve sessizdiler. Oysaki Mediha Şen Sancakoğlu, bu gelişmeler dâhilinde, hayli edilgen kılınmış, nesneleştirilmiş ses sanatkârları içinde, inandığı öz duruşunu ona buna yaranmak çabasına hiç girmeden, çeşitli iktidar odaklarıyla ya da kendisine muhalif kesimlerle çatışmaktan korkmadan, cesurca ortaya koyan bir sanatkâr oldu. Nitekim 1994 yerel seçimleriyle birlikte başlayan bir süreçte, Türk milliyetçiliğine ve Atatürk'e her türlü yüklenmenin “moda” olacağı bir dönemde, şöyle bir şarkı besteleyecekti:

*Atatürk'ün sayesinde
Özgürlüğün adı mıyım
Türk anası payesinde
Aydın bir Türk kadınıyım*

*Şükür ben de Müslümanım
Tanrı'ya tamdır imanım
Türkiyeme kurban canım
Aydın bir Türk kadınıyım*

c.) Öte yandan, söz konusu dönemde, Radyo'da tesis edilmeye çalışılan düz ve biraz da mekanik icraya karşın, bir arada olamaz denilen değerlerin sentezi bir icra ortaya koyacaktı Mediha Şen Sancakoğlu. Öncelikle sesi, kumaş olarak, döneminin birçok sanatçısından çok daha nitelikli idi. Radyo icracıları nezdinde, yalınkat bir icranın iyiden iyiye egemen olduğu o yıllarda, Mediha Şen Sancakoğlu'nun sağlam ve etkili perde baskıları, yerli yerinde vurguları, icrasına epeyce dinamik bir hava katıyordu. Bu açıdan, coşkun ve coşkusunu hiç yitirmeyen bir yanı vardı icrasının. Bunun yanında, yumuşak ve tatlı baskılarının içine sızan ölçülü, nefis *trilleri* söz konusuydu. Bu özelliği, icrasına lirik ve hassas bir çeşni katıyordu. Öte yandan, pestlerde ve karar perdesinde dolu dolu ve rezonanslı bir vurgu temin ederdi ki, bu okunan esere ayrı bir lezzet, hatta ayrı bir haşmet ve aynı zamanda uhrevi bir iklim eklerdi. Ses tınısı şüphesiz çok farklı olmakla beraber, bu özelliği (daha doğrusu tekniği), bir parça Kani Karaca'ya benzerdi. Tüm bu açılardan ele alındığında, icrası çok renkli ve de sentezciydi. Öyle ki bu icrada, Yeşilçam

¹⁷ Ozan Eren, “Türkiye’de 1960’larda Müzik Alanı ve Protest Müziğin İlk Nüveleri: Anadolu Pop Akımı,” *Istanbul University Journal of Sociology*, 2018, 131-162; Lyndon J.S. Way, Cansu Süer, “Özgünlük ve Direniş Hikâyeleri: Popüler Müzikte Protesto Potansiyeli,” *Kültür ve İletişim*, Kış 2014, 39-68.

film müziği romantizminden izler, Cumhuriyet yıllarının mirasını taşıyan coşkun-epik bir tonalite, daha eskiye ve manevi iklimlere uzanan “hâfız okuyuş geleneğinden ilhamlar taşıyan bir ruh”, bir arada ve hiç de yapmacıklı olmayan bir uyumla, vakiydi.

SONUÇ

Sonuç cümleleri olarak belki şunları kaydetmek anlamlı olabilir: Türk musikisine hizmetleri aşikâr Babaeskili bu iki ses sanatkârı, nitelikli icralarının yanı sıra, bilhassa icra ettikleri dönemlerde Radyo’da farklı biçimlerde etkin kılınmaya başlayan formasyonların dışına taşan, özgür ve özgün kimlikleriyle kayda değerdirler. Türkân Dizer, radyoda musikinin - özellikle Nevzat Atlığ’ın idaresiyle- üst düzey, seçkin bir hüviyet aldığı yıllarda, yine sanat zevkinden ödün vermeksizin, ancak elitist bir tavır arayışından da uzak, doğal icrasıyla dikkat çeker. Bu bakımdan kendisinin okuyuşu, musikiye “klasik” bir duruş kazandırmak adına duygunun bastırılması (ya da esaslı bir biçimde kontrol edilmesi) yönündeki dönemsel temayülle uyumlu değildir. Dizer, eserin ihtiyaç duyduğu bir duyguyu daima icrasında tutar, icraya romantik bir çeşni katan yumuşak perde basımlarından kaçınmaz, gerektiği yerde ölçülü süslemelerini ihmal etmez. Adeta bir gizli Rumeli naifliği ve beğenisiyle okur, telaffuzunda da kusursuz bir İstanbul Türkçesi arayışı yerine, samimi bir Trakya söyleyişinin zevk sahibi bir kullanışını etkin kılar. Mediha Şen Sancakoğlu’na gelince, Radyo’nun, gittikçe pespayeleşen ancak aynı zamanda da güçlenen piyasa müziğine adeta savaş açtığı ve bu bağlamda sanatkârından -her türlü sapmadan uzaklaşmak adına- sadece nota okumayı beklediği yıllarda, çok başka -ve her biri üstün bir sanat zevki yaratmaya endeksli- sentez arayışlarına girişmişti. Onun icrası bir Cumhuriyet yılları okuyucusunun (1930’ların) icrası kadar coşkuya açık, bir Yeşilçam filmi okuyucusununki kadar naif ve dokunaklı, bir dini musiki okuyucusunun icrası kadar kadanslı, gırtlak boşluğunda rezonanslı perdelerde derin ve uhrevi çeşnili idi. Sancakoğlu, ayrıca, ses sanatkârının hayat ve siyasetten koparılmış edilgin kimliğine de isyanlı, gerektiğinde gerektiği ölçüde “ideolojik” bir tavır da içermekten çekinmeyen, erdem sahibi bir icraydı. Özetle, farklı dönemlerde yaşamaları ve sanat icra etmelerine rağmen ve her iki dönemin sanat dinamikleri farklı olduğu için farklı karşı koyuşlar sergiledikleri halde, her ikisini de buluşturan ortak noktaları, kendilerine “önerilen” değil, kendi inandıkları icrayı sahiplenmeleri, bu nedenle de hem doğal hem de “sahici” bir okuyuşu kendilerine adına temin edebilmeleri idi. Musiki icra tarihi adına önemleri de, en çok bundan ileri geliyordu.

KAYNAKÇA

- “Gönül Ustaları” Programı, 20 Haziran 2013, TRT Nağme.
- Aydın, Erdal, Ali Şeylan, “1970’li Yıllarda İstanbul’daki Eğlence Mekânlarının Toponomik Açısından Değerlendirilmesi,” *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Ekim 2023, 25-40.
- Behar, Cem, *Orada Bir Musiki Var Uzakta: XVI. Yüzyıl İstanbul’unda Osmanlı/Türk Musiki Geleneğinin Oluşumu*, Yapı-Kredi Yayınları, Ocak 2020.
- Eren, Ozan, “Türkiye’de 1960’larda Müzik Alanı ve Protest Müziğin İlk Nüveleri: Anadolu Pop Akımı,” *Istanbul University Journal of Sociology*, 2018, 131-162.
- https://www.youtube.com/watch?v=ZsB447pVU_4
- Kılıç, Işkın Özbülük, Tezcan Kaplan, “Cumhuriyet Döneminde Radyo Yayıncılığının Başlaması ve Gelişimi: 1927-1950,” *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2023, 230-244.
- Kütükçü, Tamer, *Radyoculuk Geleneğimiz ve Türk Musikisi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2012.
- Radyo Âlemi*, 21 Ekim 1954.
- Radyo Haftası*, 12 Mart 1955.
- Rit, Hilmi, “Dizer, Türkân,” *İstanbul Ansiklopedisi*, c. 9, Reşad Ekrem Koçu ve Mehmet Ali Akbay İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi, İstanbul 1958-1971.
- Ses*, 24 Ağustos 1974.
- Taşan, Turhan, *Kadın Besteciler*, Pan Yayıncılık, İstanbul 2000.
- Tatar, Burhanettin, “Şehir-Müzik İlişikisine Dair Kuramsal Düşünceler,” *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2013/2, 25-34.
- Way, Lyndon J.S., Cansu Süer, “Özgünlük ve Direniş Hikâyeleri: Popüler Müzikte Protesto Potansiyeli,” *Kültür ve İletişim*, K13 2014, 39-68.

Şehirler, fizikî birer mekândan ziyade geçmişin izlerini bugüne taşıyıp geleceğe aktaran, kolektif hafızanın canlı tanıklarındır. Bu bakımdan insanın varlığı ile şekillenmiş, onun duygu, düşünce ve üretimlerini yansıtan şehirleri anlamak ve araştırmak sadece bir coğrafyayı incelemekten öte bir toplumun hafızasını, gelenek ve göreneklerini, kimliğine ait derinlikli bakış açısı sunmayı gerektirir. Zengin bir kültürel mirasa sahip olan Kırklareli de bu yönüyle incelenmeyi hak eden bir şehirdir. Bu kadim geçmiş, Kırklareli'nin mimarisine, geleneklerine, diline ve kültürüne derin bir şekilde nüfuz etmiştir.

Bugüne kadar Kırklareli üzerine yapılmış çalışmaların büyük çoğunluğu belirli konulara odaklanmış, şehrin edebiyatını, dilini, kültürünü ve tarihî serüvenini kapsamlı şekilde ele alan çalışmalar ne yazık ki ortaya konmamıştır. Bu kitabın amacı da şehrin kültürel hafızasını korumak, geleceğe aktarmak, yeni bakış açıları geliştirmek ve özgün tespitler sunmaktır.

TK- ISBN: 978-625-5740-11-3

9 786255 740113

ISBN: 978-625-5740-12-0

9 786255 740120

Gazi Kitabevi
Sosyal Bilimler Serisi

Merkez/Mağaza
53. Sokak No: 29
Bahçelievler / ANKARA
Tel : (0 312) 223 77 73 - 223 77 17
info@gazikitabevi.com.tr • www.gazikitabevi.com.tr

